

NEMZETI TÁRSALKODÓ.

Második félév.

Kolozsvár, Julius' 25kén, 1839.

4. szám.

Tartalom: Erdély a' dunai gőzhajózás után kereskedési tekintetben, (G. J.) 25 lap.

Silvio. Orosz novella, (G.) 28 l.

Erdély a' dunai gőzhajózás után kereskedési tekintetben.

Volt idő, mellyben az emberek a' mivelt-ségnek alsóbb fokán ugyan, de egyszerű erköl-csökkel, borzasztóbb, de ritka vétek közt egy csendes házi körben a' természet' legszüksége-sebb adományaival megelégtülhettek. Ezen idő-ben nemzet fenmaradhatott, és polgárilag bol-dog lehetett kiterjedt kereskedés nélkül. Ha azt külső ellenség és belső vizályok nem háborgat-ták, vagy ha külső erőszak ellen magát védni elég elszánt, egyes és erős volt; a' belső vi-szályokat pedig egy az akaratot érenyre vonó vallásos buzgóság akadályozta, a' még is kitör-hetőket egy népszellemű erős kormány zaboláz-ta: illy mesterkélten ki nem mivelt nemzetnek minden egyes tagja házi körében polgárilag bol-dog lehetett; tehát az egész nemzet az lehetett. De jelenleg ezen eredeti egyszerű jóllét az em-beriség' nagy részében lehetetlen. A' miveltség' emelkedésével és terjedésével valamint szellemi-leg, úgy anyagilag is több szükségek fejlődtek ki, mellyekre nézve ember magát ön magára elégtültté nem teheti, másoknak kell érte mun-kálni, hogy ő viszont másokért munkáljon.

Nagyobbára mesterkél't szükségek fejtették ki a' világkereskedés' jelen állását, és ma Eu-rópában nincs tartomány, melly egy nagy hát-ra lépéssel magát azon egyszerű állapotra visz-szatehesse, hogy a' természet' ős ölében a' vi-

lágkereskedésbeni helyes részvét nélkül külsőleg álló, belsőleg szükségeire nézve elégtett lehese-n. Hol az előbb érdekelt elv megtartatik, a' melly tartományban a' lakók az emberiség' egy részének érték munkálkodását viszonzunkálat-tal fizetik: ott a' kereskedés a' nemzeti jóllétet csupán emelheti. Úgy látszik, maga a' Gondvi-selés akarta az emberiséget egy köz igyekezetű kereskedési társasággá olvasztani, midőn nem ismertetik még a' földön tartomány, melly la-kóinak minden mivelt szükségeit teremné; ellen-ben olyan sincs, melly egy természet' adomány-nyal sem birna azon mértékben, miszerint szor-galom mellett mások' számára is ne juthasson.

Emelkedjenek bár erdős kis honunk körül övedzőleg a' Karpátok' csupjai, láttassanak bár minket havasok' meredekjei külvilágtól elszige-telni: azon rejtélyes utak, mellyeken külföldre kihathatni, nem voltak béhathatlanok a' külföld-előtt. Őseinknek a' külfölddel érintésbe jötte, honunknak a' mivelt és nem mivelt Európa közt eze' őtt egyik határpontúl állása, a' kereskedési szellemnek üdönként általános terjedése, a' kül-föld' természet'keinek kedvencz fogadtatása, ön természet'keinkből haszonra vágyás, üdö-, kor-és személyes érdekek bévonták honunkat a' vi-lágkereskedés' szétterjedt rendszerébe. És ha ezen rendszerben mi nem a' jóllétet éldelők' so-rában foglaltunk helyet; ha a' kereskedés, mi-dőn más népeket a' nemzeti jóllétnek egy ma-gos fokára emelt, minket még alább sülyeszte-

ni látszatott; valljon minek tulajdoníthatni? — valljuk meg őszintén: főként ismereteink' és igyekezetünk' ősi szükének. Ideje már a' kereskedés iránt nekünk is ébredni; és midőn a' világ minket (ércztermesztékeinket) érdekeinek rendszeréből ki nem felejtett: ne felejsük el mi is érdekeink között helyt adni azon törekvésnek, miszerint a' nagy rendszerbe vonatásunk ránk nézve nem fogyasztó, hanem jótékony legyen.

Víz volt ugyan mindig a' kereskedésnek fő útja, de Európának nyugota közlekedett szárazon is kelettel. — Igen bajos régi történetíróinkban honunk' akkori kereskedési állásáról elégitő adatokat találni; a' kereskedés, melly most a' népek' törekvéseinek főbb ágát indul elfoglalni, az akkori fegyveres kedély előtt nem volt érdekes; bizonyossággal állíthatni azonban, miszerint a' nyugoti Európáról keletre ható kereskedésnek szárazai egyik átvonala honunkon, jelesen Kolozsváron ment keresztül, és Kolozsvár akkor kincses Kolozsvárnak érdekelte nevezeteni. Később ezen átmenetel honunk' közepét elhagyva, szegletvonalra változott Brassó felé. Kevés tutaj, és más csekélyebb természetűeknek külföldre vitelén kívül szinte csak ezen átmenetel' jövedelmei fedezték némüleg azon roppant szenvedő hatást, mellyel a' kül természetűeknek, és készítményeknek nálunk elhasználása kereskedési mérlegünket lenyomta. Szerencsés helyzetünk mellett — csak kevés évekkel ezelőtt a' mivelt világ' egyik végszélén még sem voltunk a' keletről jövő jóllétnek egyenes használói; más nálunknál igyekezőbb népek vették azt; a' miénk volt csupán azoknak az átmenetelben elhullatott némelly töredéke.

De úgy látszik, jelenleg az átmenetel' haznai is kis honunktól merőben elröppenni indulnak. A' vonal változott: közép és nyugoti Európa folyón kezd kelettel közlekedni; a' dunai gőzhajózás naponként élénkedik. Már is tapasztalhatók ennek bal nyomai a' brassói vonal-

ra; és a' mint idővel a' dunai gőzhajózás nő, azon arányban fog a' brassói átmenetel csökkenni, a' végén csak nem érdektelenné válni. Ezt változtatni teljesülhetlen ohajtás; arra törekedni, hogy a' dunai vonalt a' brassói legyőzze, vagy hogy bár mindkettő fenmaradva, a' dunai a' brassóit magába ne olvaszsa, annyi lenne: mint azt akarni, hogy a' Duna ősi medrét elhagyva, ne Nándor-Fejérvár felé vonúljon, hanem felebb átrontva Magyarhon' rónait, és felénk tolúlva, miután Meszes' bércein átcsorgott, honunk' össze vissza kanyargása után Háromszék' és Brassó' szikláin bukjon bé a' szomszéd oláh tartományokba. Víz mindig sebesebb és olcsóbb útja a' kereskedésnek, mint a' száraz, és ha bár láttatnék is némelly pont vizen távolabb esni: még is hamarabb's kevesebb költséggel ér ezen mint szárazon a' kereskedő, és a' gyorsan haladó gőzhajók' feltalálása után vas útakon kívül más szárazai vonal a' vízzel mérkőzésbe sem jöhet. Megnyílt már — honunkat merőben kikerülve — a' dunai vízi vonal: a' mi kis szárazai vonalunknak szünni kell, és ha valamint idejében a' keletre eső tartományokat kereskedőileg használni, elmulattuk, most is elhanyagoljuk a' minket jelenleg fenyegető dunai gőzhajózást hasznunkra fordítani: minden kül kereskedésünk (tán egy ideig a' tutajt, és alig tengő gyapju természetűet kivéve) merőben fennakad. Készülünk akkor híres bányáinkkal a' külföldnek az eddig volt útakon kívül még a' dunai menet' élénkségéből is hozzánk elhasználásra mindig növekedve felrevonulandó áruít győzni: érceink, mintha nem miéink voltak volna, kezünkben kisuhanya, meg nem állnak mind addig, míg azon nép' kezébe nem jútnak, melly azt miv- és kereskedési szorgalmával megérdemelte.

A' dunai gőzhajózásnak magunkra nézve káratlanná tételére egyetlen eszköz: azt idejében, vele kapcsolatba jöven, használni kezdeni, és így azon erőt, mellyel, ha ellenkezünk, le-

győz, segédünkre változtatni. — A' kereskedési kapcsolatnak minden anyagi eszközeiről: vasúttokról, jó száraz útról, gőzerő' használásáról, folyók' hajózásáról 's a' t. együtt szólni, és ezek' nyomán a' kapcsolatnak honunkban mi-kénti létrehozhatását ez úttal egyszerre általjában felölelni; a' folyóiratok' korlátja nem engedí. Szabad legyen itt e' terjedékeny feladatokból csak egyet, u. m. folyóinkat, és azokat is igen általános és részletes észrevételekkel érdekelni. — Három nevezetesebb folyója van Erdélynek, mellyen a' Dunával és rajta úszkáló gőzösökkel kapcsolatba jöhetni: Ólt, Maros és Szamos; az elsőn való kapcsolat legegyszerűs, de természeti akadályokkal küsd; a' második kezdete' első pályáján áll, és önként fog fejlődni; a' harmadik legszükségesebb, de hosszabb és megkezdetlen.

Az Ólt azon folyó, melly, megelőzve több folyók' kanyargását, egyenes vonalon tenne minket a' gőzösökkel kapcsolatba; e' folyó tehát az, melly fő figyelmünket érdemli. Biztos okokból remélhetni, miszerint Verestoronynak zuhatagjai, sziklái és örvényei nem lesznek társasági törekvések előtt győzhetlenek, legalább közelebbi példák az áthatás' lehetlenségének képzetét elenyésztették. Az alap e' vonalnak honi áruink előtti megnyulására meg van téve az úgy nevezett Ólt-hajózási társaságban; a' kezdet nehéz, és mind természeti, mind szorgalmi akadályokkal küsdő lesz; de ha ezen társaság szilárd akaratját semmi ledönteni képes nem leend, ha az fennálva, és időnként az akadályokat mind inkább kiegyenlítve, példáján más társaságok alakulandnak: végre olly kapcsolatot nyerünk a' Dunával, melly ellátva benn jó száraz úttal, gyors és biztos közlekedéssel, csak magára is egy kis tartományt

*) Igaz; de e' nevezetes, korszerű tárgyról talán külön cikkekben is lehetne értekeznie a' tisztelt író urnak; 's mi részünkről azokat' örömmel fognók közleni folyóiratunkban.

lakó szorgalmas nép' kereskedésének mérlegében szinte kielégítő lenne. De nálunk nem fog az Ólt általános kereskedési vízzé válni; az Óltól északra eső vidékeket, a' Magyar- 's Székelyföld' legtermékenyebb részeit csak 24 órai eső után is járhatatlan utak szigetelik el az Ólt' környétől, és jobb szívvel fognak ezek' lakói árukat nem természetni 's készíteni: mint átgázolhatatlan posványokon, vagy néholigyekezettel sánczba kerített sárhányatokon keresztül azokat kül kereskedés' céljára honunk' közepén áthatolva az Óltra szállítani. Másutt az Ólt' megnyulásával együtt történnék ezen utak' jó megkészítése, nálunk ez reménytelen, és kevésbbé merész gondolat a' Maroson gőzhajóra, mint M. Vásárhelyen alól a' Marostól csak a' nagy Küllőig jó útra számolni. — Megtörténnék tehát, hogy az Ólt-hajózás, mint a' brassói vonal, csak azon szegletnek fog kereskedési eszközül szolgálni; következőleg figyelmünket a' más két víz ki nem kerülheti.

A' Maros honunk' közepének, az egyesült Szamos' egy más figyelemre méltó tájnak nyithatná meg a' kereskedést, és nem sok időre a' dunai gőzösökkel kapcsolatot. A' tutajok, sőt és néha egyebet is szállító hajók naponként mutatják, hogy a' Maros hajózáható; a' kezdet tehát meg van téve. — A' Szamos még merőben kezdetlen; a' malomgátak, mellyek a' Szamoson kisebb idomban többire még a' hajós malomknál is megvannak, lejjebb hatnak akadályul, mint a' Maroson; azonban talán nincs vidék honunkban, melly hajózást annyira szükségessé tenne, mint az egyesült Szamos' környe. Dézst elhaladva, miután a' kövári út völgyéből elágazik, rakott utak nélkül, napokra távol esve városoktól, természetkeinek vagy eladatatlansága, vagy a' költöztetésnek ember- és baromérót vesztegető terhes volta miatt völgyének jótékonyága mellett csak nem ön sírjában poshad. Mídon valaki egy tájnak általános vonalát adja: nem

libáztathatják; ha azt nem néhány különcz kivételből teszi; vannak a nagy Szamos mellett is természetök, birka-, ménes-, marha- 's a' t. tartók, kiknek természetke önként túlhat a Szamos' völgyén, és mindenütt elkel; de a' nagy többség' természetke vagy sóha, vagy napokig költöztetés után kap vevőt.

E' három folyónak hajózása lenne az, melly vizen honunk' kereskedését igen emelhetné. — Két fő pont van e' tárgy iránt: egyik az erő, melly kezdjen; az akadályokat törvényszabta, és szabandó úton elhárítsa, és a' vállalatot célra juttassa; másik az áruk' létrehozása. A' mi az elsőt illeti: eltöltek azon idők, mellyekben illy vállalatot egy dús megnyíthatott; jelenleg a' pénz és vagyon úgy kezd az emberek közt állani mint a' testi erők; valamint két karnak erejével egész vidék' természetkeinek költöztetésére szükséges hajókat nem építhetni; úgy egy ember' erszénye sem mozdíthatja el azokat akár Maroson, akár Szamoson; újabb időkben a' külföld' minden példái közt nekünk anyagiilag a' legjobbat — a' mív-szorgalmi és kereskedési egyesületeket mutatta, és öröm látni, miszerint ezen példák, habár kezdőileg, de csak ugyan honunkban viszhangra találtak. Egyesült ész, erszény és szorgalom megnyíthatja nekünk is e' folyókat; és éppen ezen egyesült erők fogják az árukat is létrehozni. Ha három fő folyóink' tájai csak azon természetke' mivelésére, mellyek a' földből magából kevés szántás és kapálás után önként nőnek ki, fogják magokat szorítani: a' hajózás' jótékony következeseket nem szülhet; mindazon tartományok, mellyekbe széleinket elhaladva hajócskáink érnének, termékenyebbek mint földünk, és a' természetkeek többire olcsóbbak ott, mint nálunk; — át kell tehát igyekezetünknek a' mostani merőben csak szántóvető munkálattól a' gyári és művészeti árukra menni, az Ölt' és Szamos' környéke erre alkalmasb lenne a' Marosénál. — Szabad le-

gyen' itt érdekelni. Szamos mellett a' szurduki fővén: sziklák közül kilátszó kőszénréteget, melly gyárók és hajókön vitetve a' dunai gőzösök' számára is előre láthatlan időig szolgáltatathatna tüzanyagot. Nehéz és nem kimérintő a' kezdet; de helyes elintézés, és elszánt kereskedői akarat, mellett pártoltatva az időnként szükségessé váló törvények' hozatalával, később az egész ön magának szülőjévé és szülőttévé válik; nálunk még sem vizek' szabályozása, sem kifejlett hajózás és kereskedésre alkalmas áruk; de szomszédaink haladnak, mi hanyatlunk; ideje nekünk is már valaha kereskedőileg ébredni.

S I L V I O.

Orosz novella.

182...ban azon ezred, mellyben szolgáltam, X... városkában fekütt. A' katonatiszt' örseregbeli életét mindenki ismeri: reggel a' fegyvergyakorlás, lovaglás, délben ebéd az ezredesnél vagy zsidó fogadóban, estve whistjáték vagy puncsozás, — e' volt napi munkám, 's bajtársaimé is. Ezredünknek X...be érkezte után nem sokkal megismerkedtünk egy férfival, kinél estvéként gyakran egybegyültünk. Ez idegen mintegy 30 éves lehetett; és így szemünk előtt, — az idősebb köztünk alig volt 22 éves, — el érte már azon időkort, mellyben az ember rendkívül okos szokott lenni. Nálunknál valóban sokkal tapasztaltabb is volt, 's komoly valója, fejessége, mellyel véleményét támogatni szokta, kifejezéseiben rövid, parancsoló módjára nézve nagy hatást gyakorolt, 's ezt bizonyos titokteljes valami, mi őt környezte, még nevelte. Tartása, beszéde oroszra mutatott, de neve külföldileg hangzott. Ez előtt, mint beszélte, egy húszer ezrednél szolgált; de senki sem tudta: mikor és miért hagyta el a' szolgál-

látot. Már rég e városkában lakott; némelly részről gazdagságára lehetett következtetni, más részről az látszott, nincs elég pénze. Mindig azon egy sötét kabátban járt; melly már rég minden színt elviselt, és szőre kopott lett, azonban az egész ezred tisztjei, mikor tetszett, nála szabad asztalra találtak, mellyre csak három négyféle étel hordatott, 's ezeket is egy elbocsátott öreg katona főzte, ki legénye 's egyszersmind szakácsa is volt, de a pezsgő bőséggel folya, kised könyvtára majd mind hadtudományos munkákból 's néhány regényből állott, könyveit annak, ki kérte, kölcsön oda adta, de soha vissza nem kérte. Legkedvencebb időtöltése volt a pisztolyal lövés; 's azt szobáskájában gyakorolta, mellynek fala csak nem tele volt golyókkal, 's ezek mellett minden fali ékessége egy pár pompás munkáju pisztolyból állott. Lövésében olly bizonyosan talált, mellynek gyakran tanúi valánk, hogy közülünk akarmellyik gondolkozás nélkül éppen azon szeg alá mért volna állani, mellyre ő célzott.

Ha midőn párviadalról beszéltünk, ebben Silvio — így hívták e különcz férfiat — soha sem vett részt. Néhányszor bajtársim kérdezvén őt, volt-e valaha párviadalban? csak száraz „igen”-nel felelt, 's arra mutatott, hogy ez a kérdés előtte kedvetlen. Ebből azt következtettük; hogy találó mivészségének halálos áldozatja nyoma lelkét; de soha eszünkbe sem jutott, hogy félénk lehetne; mert vannak férfiak, kiknek valója 's vonásai a félénkség gyanúját soha elő sem idézik. Ezért egy későbbi történet minket leirhatatlan bámulással lepett meg.

Egyszer Silvionál voltunk tisztkül tizenében, kik közül egyik fiatal tiszt legelőbb vala barátunk vendége. Az asztalnál jól boroztunk; ebéd után kedvünk jöven kártyázni, megkértük Silviot, adna bánkot. Előbb vonakodott, később engedve kérésünknek, 50 aranyat tett az asztalra, 's játszani kezdék. Silvio nem engedte, hogy valaki játék alatt beszéljen, meggátolt minden czivakodást, 's maga is óvakodott minden szükségtelen szótól.

Ha valamellyik játszó hibázott, avval a pénzt még egyszer megszámláltatta; néha, minden czivakodás kikerülhetése tekintetéből, megelégedett azzal, hogy kőtáblájára feljegyezte,

mennyivel valaki többet vett ki, a következő nyerésbe számítandólag. Ezen módját mi rég megszoktuk, 's a benne helyezett nagy tisztlet meg nem engedte, hogy az iránt legkisebb nem tetsző észrételt is tegyünk. Új vendégünk a játék alatt, észre nem vételből, többet vett ki, mint illet. Silvio szokása szerint feljegyezte azt kőtáblájára minden szó nélkül. De az ifju tiszt indulattal nyúlt a táblához, 's letörölte a feljegyzést. Silvio legkisebb megindulás nélkül másodszor is feljegyezte. Az ifju ember, bortól hevülten, azt híván, Silvio csufolkodik vele, felkapta a gyertyatartót és Silvio ábrázatjának hajtotta, mellyet bizonyosan is megüt, ha ez jókorán le nem hajol. Midőn fejét újra felemelte, a harag miatt olly halavány lett mint a holt. „Oszoljon innen — kiáltá az ifju tisztnek, 's köszönje istenének, hogy ez esztelenséget házomnál követte el.”

Mi bizonyosan tudni hittük ezen jelenet szomorú következését, 's bajtársunkat már a holtak közé számláltuk. De ez eltávozott a Silvio házából azon nyilatkozattal, hogy kész akarmilly elégtételre, mit a megsértett tőle kíván. — A játék tovább folyt; de mint könnyen gondolható, arra már egyikünk sem volt figyelmes. Negyed óra múlva elváltunk, 's mindenikünk haza ment, szívünkben sajnálva bajtársunkat, hogy illy veszélyes bajba hozta magát.

Más nap a szolgálat egybe hozván minket mindenik azt gondolta magában, hogy új bajtársunk eddig nincs is az élők közt; de hát csak előttoppan.

„No's? — kérdi mindenik — hát Silvio?”

„Még semmit sem tudok róla.”

Bámulva néztünk egymás szemébe, 's nem tudtuk, mit gondoljunk. — Gyakorlatunk végeztével, látogatására menvén, őt egész nyugodtan találtuk, szokása szerint, pisztoly lövéssel foglalkozva, éppen egy kopekre (kicsin muszka pénzre) célzott, mellyet hálószoba ajtajára függesztett. Úgy mulatott velünk; mintha legkisebb kedvetlenség sem történt volna. Három nap tölt el, 's bajtársunk még életben volt, negyediken Silvio valami felületes mentegetésekre magát kibékültnek nyilatkoztató.

Silvio, ezen becsület ügybeli magaviseletével, sokat veszített előttünk. Hibát, sőt vétket

is örömet elengedtünk volna neki, de a' bátorság' ezen fogyatkozását ifju emberek, főleg katonatisztek soha sem engedhették meg. 'S ez esetben lehetett-e más oknak tulajdonítani magaviseletét, mint bátorsági hijánynak?

Mind e' mellett nem sokára minden elfelejtettnek látszék, és Silvio olly lábon állott velünk, mint az előtt. De én, megvallom, teljességgel nem tudtam olly szemmel nézni őt, mint az előtt. Különczi és kalandorihoz vonzó hajlandóságom szorosabban kapcsolt olly férfihozi, ki mindenikünk előtt rejtélyes- és titokteljesnek mutatkozék; ő is inkább látszék engem szeretni mint társaimat; 's jöllehet hideg tartózkodása soha sem engedék szóval élárulnia, hogy hozzám szeretettel lenne, még is velem beszéde-sebb 's biztossabb volt, mint a' többivel. Azon szerencsétlen est óta szüntelen üldözött azon gondolat; hogy azon férfi, ki annyira imponált nekem, büntetetlen hagyta magát meggyaláztatni; 's velei beszédembe és társalkodásomba akaratom ellen valami keserű érzet elegendett iránta, mivel azt hittem, hogy benne olly annyira megszalasztottam. Ezt Silvio vette észre, 's okát könnyen megfoghatta; többször látszék alkalmat keresni, hogy velem kibeszélhesse magát, de én kikerültem; 's ezért ritkán és csak a' többiek' jelenlétében találkoztunk.

Egy reggel hozzánk jöven a' gyakorlatra, „Uraim — monda — éppen most kaptam egy levelet, melly azt kívánja, hogy Moszkauba menjek, 's még ez éjjel el kell az urakat hagynom; remélem nem fogák megvetni hívásomat ez utolsó ebédre. Az Urra — hozzám fordulva monda — minden esetre számítok.“

Délben mind együtt valánk asztalánál. Az ételek drágábbak voltak mint másszor; a' pezsgő dugók csattantak, a' poharak zörögtek; 's vigság és bizodalom ült ismét a' vendégek' tekintetében; Silvio is vigabbnak tetszék, millyennek még nem láttam. Végre már késő lévén, szíves búcsut vevénk gazdánktól, én is kardomat felkötve, a' többivel együtt menni akartam, de Silvio visszatartott: „Kérem, maradjon egy pillanati beszédre.“

Magunkra maradánk. Silvio jelt ada leülésre; 's hallgatva fogott helyt mellettem. Minden előlbi vigsága és vidámsága eltűnt ábrázatjáról,

halavány lett, szemei fakó fényvel szikráztak, szája csúfondáros nevetésre vonult; minden vonása valami ördögöt fejezett ki. Soká hallgatva ültünk egymás mellett; úgy látszék, egészen felejtette; hogy még nála vagyok; versenként rángatodva kaczagott fel; megint dühös haragra lobbant; homlokát öszvehuzta, 's homályos pírrosság borította el. Néma-bámulással vizsgáltam mi forr lelkében. Végre hozzám fordult, 's mint ha álomból ébredne, kérdezé: „itt van-e még?“ Vonásai lassanként nyugodtabbak lőnek, 's megfogva kezemet, monda: „ez éjjel elútaozok, de az előtt ki akarom magam' magyarázni. Jól tudja, átaljában keveset hajtok az emberek' véleményére; dicsérésöket, mint gyalázásokat annyiban sem veszem, mint a' most fuvó szelet. De Önt többre becsülöm, mint az egész csöcselékét; 's nehéz szívvel távoznám el, ha azt kellene hinnem, hogy Ön is igazságtalanul ítél felőlem.“

Hallgatott egy pillanatig, 's így szólt tovább: „úgy-e bámult azon, hogy azon esztelen ifju' gorombaságát, kit a' bor feldühített volt, abban hagytam. Élete kezembén vala, enyém volt a' fegyver választás és az első lövés. Nagy és nemes lelküségét mutattam; de Ön előtt hazudni nem akarok, 's megvallom, ha a' történetről egészen bizonyos legyek és saját életemet kockára ne tegyem, higgye el, ifju bajtársuk nem élne többé.“

„Lehetséges-e?“ — kiálték, hirtelen felszökve, 's egészen megrémülve ezen vallomáson, melly Silviot szemem előtt utálatos félnkké törpítette.

„Csendesedjék le, nyugtassa meg magát, 's hallgasson tovább. Életem nem enyém, 's nem kockáztathatom. Ma éppen hatodik éve, hogy pofon vágta, 's a' ki tette ezt, él még.“

„Hogyan? Hát nem hívta ki, nem verekedett meg vele?“

„De igen, megverekedtünk, 's ez annak bizonyossága“ — 's egy húszár csákót mutatott; mellynek fogantyuja felett egy rajta keresztül lőtt golyó' helye látszott. — „Tudja“ — folytatá — „hogy húszár ezrednél szolgáltam; de akkor egészen más voltam, mint vagyok. Fiatal 's hiú lévén, legfőbb dicsőségnek tartottam, ha ezredemnél első szerepet játszhatok. A' párviadal

tisztjeink között napi renden volt, 's én első viadaloos valék az egész seregben. Egy becsületbeli ügy sem határozatott el tetteles részvétem nélkül; bajtársim becsültek, és féltek tőlem; ezredesem pedig egy szükséges rossznak tartott. Hol ezredünk tanyázott, a' város' minden első házaihoz járatos voltam; nem volt hölgy, ki hízegőnek ne tartotta volna, hogy Silvio imádója; nem férfi, ki őt barátjának ne ohajtsa, 's mint ellenétől, ne féljen.

Háborítatlan élveztem hirem' és dicsőségemet; midőn egy előkelő családú fiatal ember ezredünkhöz jön, ki minden adománnyal bírt, mivel a' természet és emberek egy halandót gazdagíthatnak. Szépség, lélek, bátorság olly tündöklő nevet, roppant gazdagsága olly érdemet szereztek nékie, hogy azokért őt, azon nap óta, hogy megismertem, gyűlölnöm kelle. Ő, úgy látszik, hirnevetem tekintve, elsőben járt barátságom után, de hidegségem; mellyel őt fogadtam, csak hamar eltávoztatá tőlem. Idegenségem iránta naponként nőtt, 's minél több szerencsét tett az előkelőbb és szebb hölgyeknél, 's minél hiresebb kezde lenni személyes bátorságáról, annál nagyobbra hágott iránta gyűlölségem. Kerestem az öszveveszést vele, valahányszor alkalmat kaptam rá, 's nem kiméltem az elmés szavakat rovására. Megtámadásaim hasonló fegyverrel visszánozta, de elméssége csipősebb és keserűbb volt az enyémnél, 's mindig rovásomra nevettek, azért-e, mivel valóban feljül haladt lelki tehetségben, vagy, mivel megunták már felsőségemet, mellyet a' körüitem levőkkel éreztettem, nem tudom. Egyszer mind ketten táncmultságban voltunk, hová a' város' legelőbbkelő hölgyei voltak hivatalosok. Vetélytársam volt az estve, a' hölgyek valósággal vetélkedni látszottak tekintetiért, 's minden megjegyzésére hangosan nevettek.

A' ház' asszonyával meglehetősen szoros ismeretségben voltam, közeledtem hát feléje, 's néhány szót intéztem hozzá; de alig látszott rám hallgatni, 's elfordult tőlem, hogy azon kérdésre, mellyet szerencsés vetélytársam éppen azon pillanatban intézett hozzá, feleljen. Felforrott vérem, tovább nem tarthattam, 's hozzá lépék: „szenvedhetetlen ostoba semmire kellő!“ kiáltám rá, hogy a' körül levők mind hallanák.

Alig végzém e' sértő szavakat, ő keményen rám néz, 's pofon vág a' város' legelőbbkelőjei' szeme láttára. Kardjaink kirepülének hüvelyeikből 's egymásra rohanánk, de bajtársink közbenvetvén magukat, elválasztottak; 's azon estve vér nem folyt. Másnap reggel golyót akartunk cserélni.

Alig jött fel a' nap, már a' viadal' helyén várakoztam, bosszú és gyűlölet dagasztván szívemet. Nem soká ellenemet is láttam jöni, nyugottan fecsegve segédjeivel, 's kezébe tartva csákóját, mellyből valóban hámulásra méltó egy kedvüsséggel cseresznyét evett. A' bizonyosságok 12 lépést mértek. Én lévén megsértetve, enyém volt az első lövés; de vérem felforva érezvén, 's kezem a' dühösségtől reszketvén, tartottam, hogy a' harag tehetetlenné tesz a' nyugodt cze-lozasra, ezért azt kívántam, hogy ellenem lőjön előbb; de ő vonakodott, és a' sors határozott. Kivánságom szerint a' megsértőre esett az első lövés; golyója keresztül lyukasztá csákómat éppen ott, a' hol előbb mutatám. Most rajtam volt a' sor; lassan emeltem fel pisztolyomat, 's ellenem' ábrázatján a' félelem' bár mi csekély vonását kémleltem, de tekintete tökéletesen nyugodt volt, minden legkisebb gond nélkül állott pisztolyom' szája előtt, és — mindig ette a' cséresznyét, 's magvait csufságul nekem vetette. Ezen gondtalanság kétségbe hozott; nem kaptam elégtételt megölésében, midőn láttam, hogy elkerülhetetlen halálának olly egykedvűleg néz szemébe.

Átrepítem-e golyómat, — gondolám magamban, — ezen ifju bolond' fején, ki olly kevéssé látszik életét számba venni? — Borzasztó gondolat rázott meg, 's leeresztém pisztolyomat. „Ugy látszik“ — mondám ellenemnek — „Őn nem akar megismerkedni a' halállal, 's olly jó izűn reggelizik, hogy féluem kell, megháborítani.“ — „Legkevéssé sem háborít“ — felelé — „tessek csak löni, ha akar; a' sor Őön van, elvárom lövésit.“ — „Én ma nem lövök,“ nyilatkoztatám a' bizonyosságok előtt, 's a' levegőbe löttem. Így végződött a' párviadal. Én nem mentem vissza a' városba, hanem ide jöttem lakni. Az óta egy óra sem múlt, hogy bosszuállásomról ne gondolkodtam volna. Most végre 6 év múlva eljött az ideje. Olvassa e' levelet“ — 's egy helyre mutatott a' reggel kapott levélben,

melly így szólott: „A' férfi, kiről tudakozódol, Moszkau' egyik legnemesebb családjából egy szép és gazdag hölgyet veszén feleségül.“

„Kitalálhatja“ — kaczaga Silvio — „ki a' férfi, ki után tudakozódtam. Még ez éjjel Moszkau-ba indulok; 's meglátom, olly nyugodtan nézend-e még a' halálnak szemébe, 's lesz-e most is hajlandó a' pisztoly' szája előtt cseresznyét enni.“

Silvio e' szavakra felállott, 's nagy lépéssel járt fel 's alá szobájában, mint tigris kalitkájában. Dühösen szaggatta szélyel a' csákót kezeivel, mintha ellene' véres feje lett volna; szemei borzasztó örömtől villogtak. Belépő legénye jelenté, hogy az útra minden készen van. Megszorítók egymás' kezét, 's egy pillanat múlva Silvio könnyü szekerével elrepült.

Néhány évvel ez után magam is elhagytam a' szolgálatot, 's meglehetősen egyszerűn és elvönülva éltem egy kis jószágon R... faluhoz közel. Időmet olvasás- és vadászattal töltém, 's több órákat szántam a' pisztoly lövésseli gyakorlásra, nehogy addig szerfelett készségemet elfelejtsem. Valahányszor pisztolyt vettem kezembe, mindig eszembe jutott Silvio, és sajnáltam, hogy nem tudhattam meg, minő kimenetele volt borzasztó bosszútervének. Egykor egy ismerősemmel a' pisztoly lövés' ügyességéről szólván, elbeszéltem neki, hogy soha sem láttam ügyesebb pisztolylyal lövőt, mint egy hajdoni huszár tisztet, kivel X...ben sokáig társalkodtam, kedvtöltésből gyakran a' legyeket golyóval szokta szobájában falán öszve zúzni.

„Valósággal?“ — véle barátom — „az rendkívüli ügyesség; 's hogy hívják ezen híres pisztoly lövőt?“

„Silvionak.“

„Silvionak? Hogyan, hát ismeri őt?“

„Ismerem valósággal, 's mondhatom soká biztos lábon álltam vele. De hát ismeri barátom is őt?“

„Hallottam róla beszélni. Nem említette-e huszársága' ideje alatt volt kalandját?“

„Vagy igen“ — 's elbeszéltem ismerősömnek a' Silviovali utolsó beszédünk' foglalátját.

„Én pedig“ szóla ismerősöm — közölhetem; mi-kép' állott bosszút Silvio: Ellené, kinek nevét elhallgatta, gróf B... Kinek, házassága után néhány héttel, délután egy idegent jelentettek be, ki szobájában várja őt, és csak nevét akarja megmondani. A' gróf, szobájába sietett. „Gróf! ismerse-e engem?“ borzasztó hanggal kérdé Silvio. — „Silvio!“ viszonzá a' gróf, 's akarátja ellen felborzadt haja. „Én vagyok; és rajtam a' lövés. Kész vagy-e?“ A' gróf hallgatva mért ki 12 lépést. „Lőjj hamar, mielőtt feleségem belépnek.“ Silvio hamar megtölti pisztolyát. „Tudod-e gróf, hogy ezen pisztoly nem cseresznyemaggal van megtöltve? Lásd, ongolyót tevék bele, 's én ritkán szoktam czé-lomat elhibázni. De én nem lövök; nem lenne becsületes párviadal, hanem orozva gyilkolás, fegyvertelen férfira löni. Vedd e' másik pisztolyt, sors határozza el ki löjjön először. A' sors ismét a' grófra esett; ki halványon és reszkette süté el a' pisztolyt; a' golyó keresztül sívított az ablakon. A' grófné a' csattanásra beszaladt; Silvio éppen férjét irányozta, midőn az belépe, 's kétségbeneső sikoltással rohant Silvio' karjába. „Hagyj el minket Mária“ — mondá neki a' gróf, nevetést erőltetve — „ne félj semmitől; mi tréfálodunk; Silvio régi bajtársam.“

„Igaz-e?“ — kérdező a' grófné Silviotól, szorongó és kémlelő tekintettel — „igaz-e, hogy tréfál?“

„Nemes férje szeret tréfálni, nagyságos asszony, 's tréfából éppen egy golyót akara fejemen keresztül repíteni; már most rajtam a' sor tréfálni, 's én tán jobban találok, mint ő.“

A' grófné Silvio' lábaihoz borúlt.

„Kelj fel Mária“ — kiáltá a' gróf — „ne alacsonyulj le ezen ember előtt. És te nyomorúlt, legelődhet-e egy asszony' kétségbeesésén?! Lőjj, készen állok!“

Silvio másodszor húzá fel pisztolyát a' grófra; a' grófné térdeit ölelte. „Irgalmasság!“ — kiáltá — „könyörüljön“ — 's könnyek fojták el szavait. Silvio gyönyörködni látszék kinjain, tovább akarván még nyujtani ezen irtóztos jelenetet.

„Rajta, Silvio“ kiáltá a' gróf újra — „mire vársz még, hóhér? Nem elég hosszú-e még áldozatod' halálos kinja? Lőjj, és az ég határozzon!“

„Még nem akarok“ — válaszolá Silvio, lebecsátva fegyverét, — „elég nekem, hogy téged vitéz gróf reszketni láttalak; reméllem, nem felejtendesz engem, 's a' Silvio név kitörölhetetlen vonásokkal áll emlékezetemben. Egyébiránt még gondom lesz rád, egykor még eljövök, 's tudod jól, rajtam a' sor löni.“ Ezzel elhagyá a' szobát, a' nélkül, hogy a' bódult gróf visszatartóztatására gondolhatott volna. Egy perc múlva hallá a' szekerzörgést és Silvionak csúfolódva ejtett ezen vég szavait: „A' viszontlátásig, gróf!“ —